

ГАРЧИГ

1. Төслийн товч танилцуулга.....	2
1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	3
2. Төсөл хэрэгжиж буй нутгийн байгаль орчин, нийгэм эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга	9
3. Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	12
4. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	14
5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	17
5.1 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө хүснэгт	19
6. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө/техникийн, биологийн/.....	20
7. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	20
8. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	21
9. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	21
10. Осол, эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө	21
11. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	22
12. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр.....	22
13. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.....	23
14. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцох талуудад тайлагнах хуваарь.....	23
15. Менежментийн төлөвлөгөөний хяналтын хуудас.....	24
16. Хавсралтууд.....	25

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төв аймгийн Баянцагаан сумын нутагт орших Чулуут цагаан дэлийн уурхай нь 1982 оноос ил уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж, олборлосон хүдрийг буталж, шигших төхөөрөмжийн тусламжтайгаар болон гар ялгалтын аргаар 75%-иас дээш CaF_2 агуулгатай хайлуур жонш бэлтгэн экспортлож байгаа болно.

1980 онд уурхай жилд 75000 тн жоншны хүдэр олборлож боловсруулах хүчин чадалтайгаар ажиллахаар ТЭЗҮ боловсруулж, түүний дагуу ажиллаж жилд дунджаар 40-55 %-ийн агуулгатай жонш олборлож, Чехословак улсад экспортлож байсан.

Зах зээлийн шилжилтийн үе буюу 1990-1999 оны хугацаанд металлургын жоншны эрэлт хэрэгцээ багасч, худалдан авагч байхгүй болсон тул үйл ажиллагаагаа зогсоож, 2000 оноос дахин олборлолт явуулж эхэлсэн бөгөөд жилд 15000-25000 тн өндөр агуулга бүхий сортын бүхэллэг жонш олборлож экспортлодог. 2022 онд 33 дэх жилдээ уурхайг ил аргаар ашиглаж байна.

“Чулуут цагаан дэл” нэртэй хайлуур жоншны ордыг ашиглах MV-001105, MV-003284, MV-021065 тоот тусгай зөвшөөрлийг эзэмшигч “Монголчех металл” ХХК нь тус ордод 2013 онд ордын нөөцийг ахин тооцсон. Чулуут цагаан дэлийн ордын хайлуур жоншны хүдрийн нөөцийг бодитой (В) зэргээр 2,479.09 мян.тн, боломжтой (С) зэргээр 1,266.27 мян.тн, нийт 3,745.4 мян.тн-оор ашигт малтмалын нөөцийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгэж, ордын нийт нөөцөд тулгуурлан түүнийг ашиглах ТЭЗҮ боловсруулах боломжтой гэж үзсэн бөгөөд ийнхүү нөөцийг дахин тооцсоны үндсэн дээр тус ордын 2, 3, 5-р хүдрийн биетийг ил аргаар олборлох, баяжуулах үйлдвэр байгуулж, ФК-75 болон ФФ-97 маркийн жоншны баяжмал үйлдвэрлэх ТЭЗҮ боловсруулсан.

“Монголчех металл” ХХК нь 2014, 2020 онуудад уул уурхайн зураг төсөл, судалгааны “Гложекс” ХХК-аар Чулуут цагаан дэлийн хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах баяжуулах үйлдвэрийн ТЭЗҮ-ийн тодотгол хийлгэж, ЭБМЗ-өөр баталгаажуулсан.

Тус компани мөн 2021 онд тус компани ЧЦД-ийн уурхайн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ /БОНБНҮ/-ний тодотголыг баталгаажуулсан.

2021 онд тус компани хайлуур жоншны баяжуулах үйлдвэрээ барьж эхэлсэн бөгөөд 2023 оны 6 сард ашиглалтанд оруулж, туршилт хийж, он дуустал 95%-аас дээш агуулгатай 15000 тн флотацийн баяжмал гаргахаар төлөвлөж байна.

1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр:

“Чулуут цагаан дэл” хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах, баяжуулах үйлдвэр байгуулах төсөл

Төсөл хэрэгжүүлэгч:

“Монголчех металл” ХХК,

Улсын бүртгэлийн дугаар: 9019009043,

Регистрийн дугаар: 5051134,

Ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл: MV-001105, MV-003284, MV-021065

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:

Улаанбаатар хот, Сонгинохайрхан дүүрэг, 19-р хороо, 54-р байр. Утас:70149003,

Төслийн байршил:

Чулуут цагаан дэлийн орд нь Улаанбаатар хотоос урагш 140 км, Төв аймгийн Баянцагаан сумын төвөөс зүүн хойшоо 24 км, төмөр замын Мааньт өртөөнөөс баруун тийш 50 км-г тус тус оршдог.

Ашиглалтын технологи:

Авто тээвэртэй ил уурхайн ашиглалтын технологи,

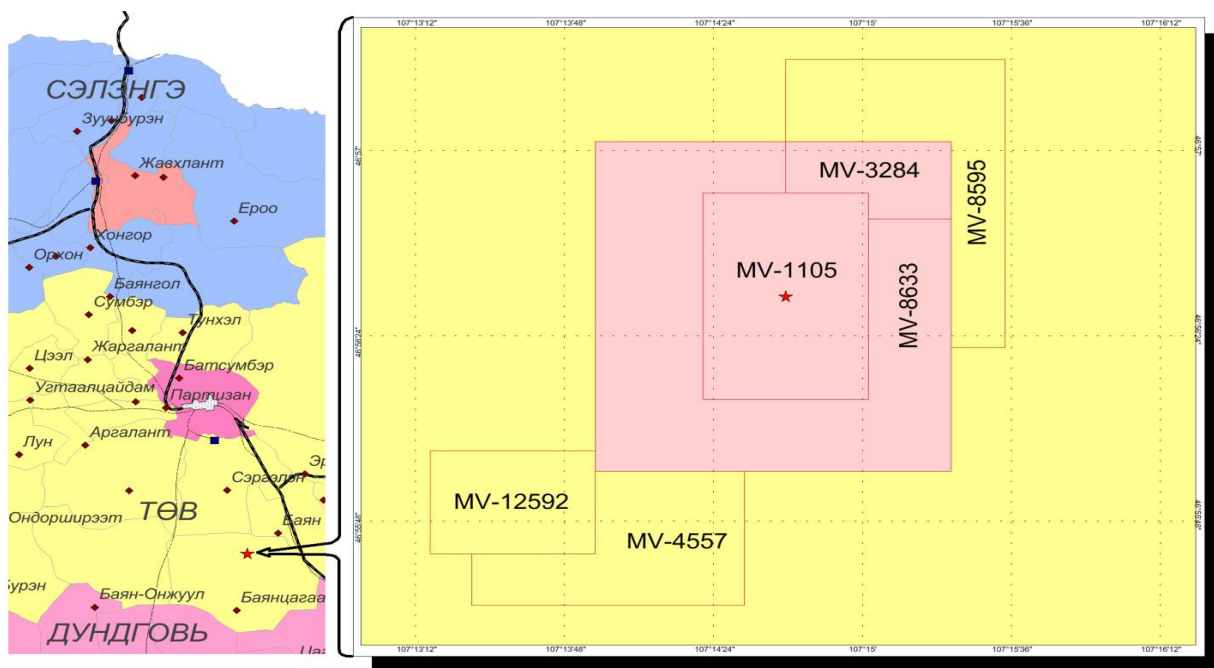
Төслийн хүчин чадал:

Жилд 200 мян.тн хайлуур жоншны хүдэр баяжуулах,

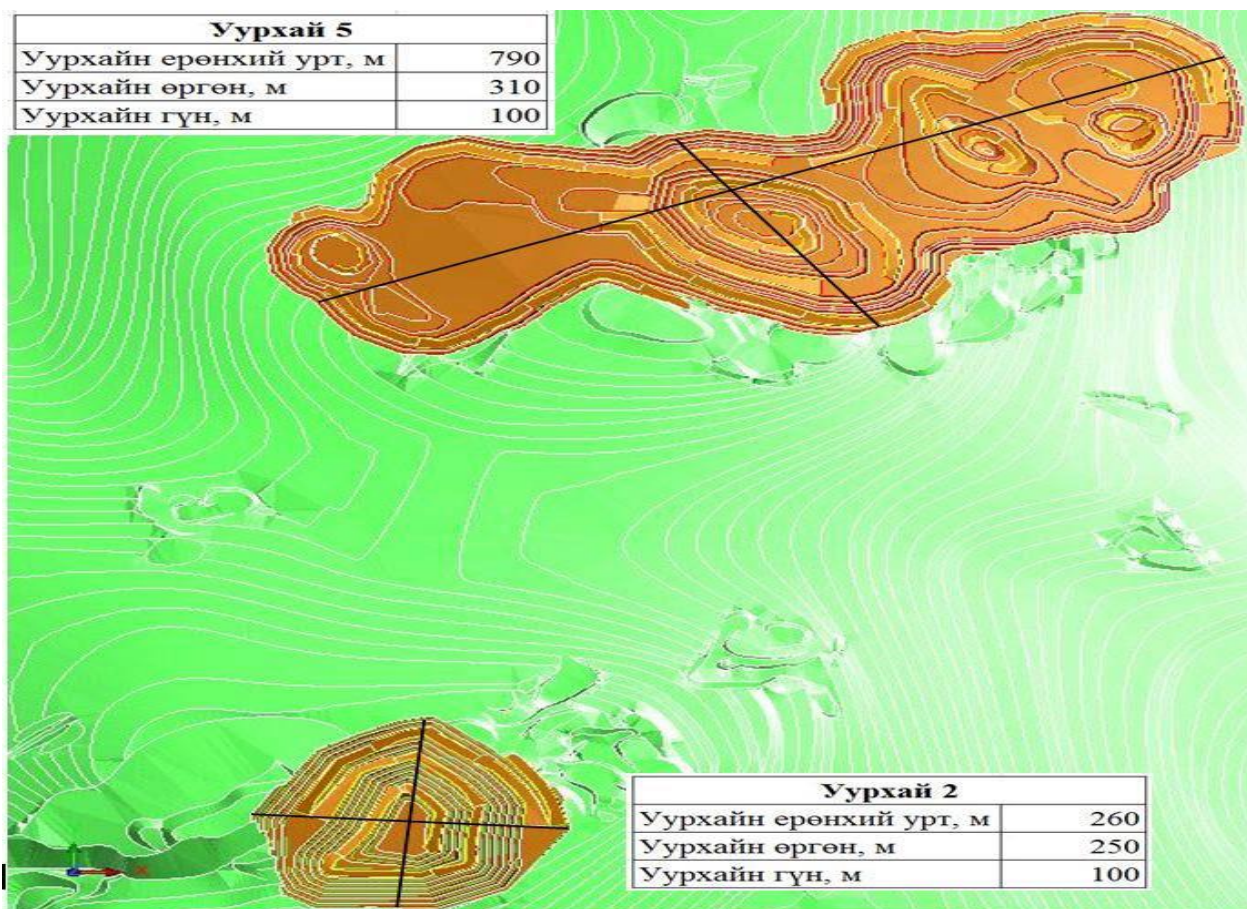
Төслийн үргэлжлэх хугацаа:

19 жил,

Чулуут цагаан дэлийн жоншны уурхайн байршил

2. Ил уурхайн үндсэн үзүүлэлтүүд

Төслийн хүчин чадал, орд ашиглалтын хугацаа

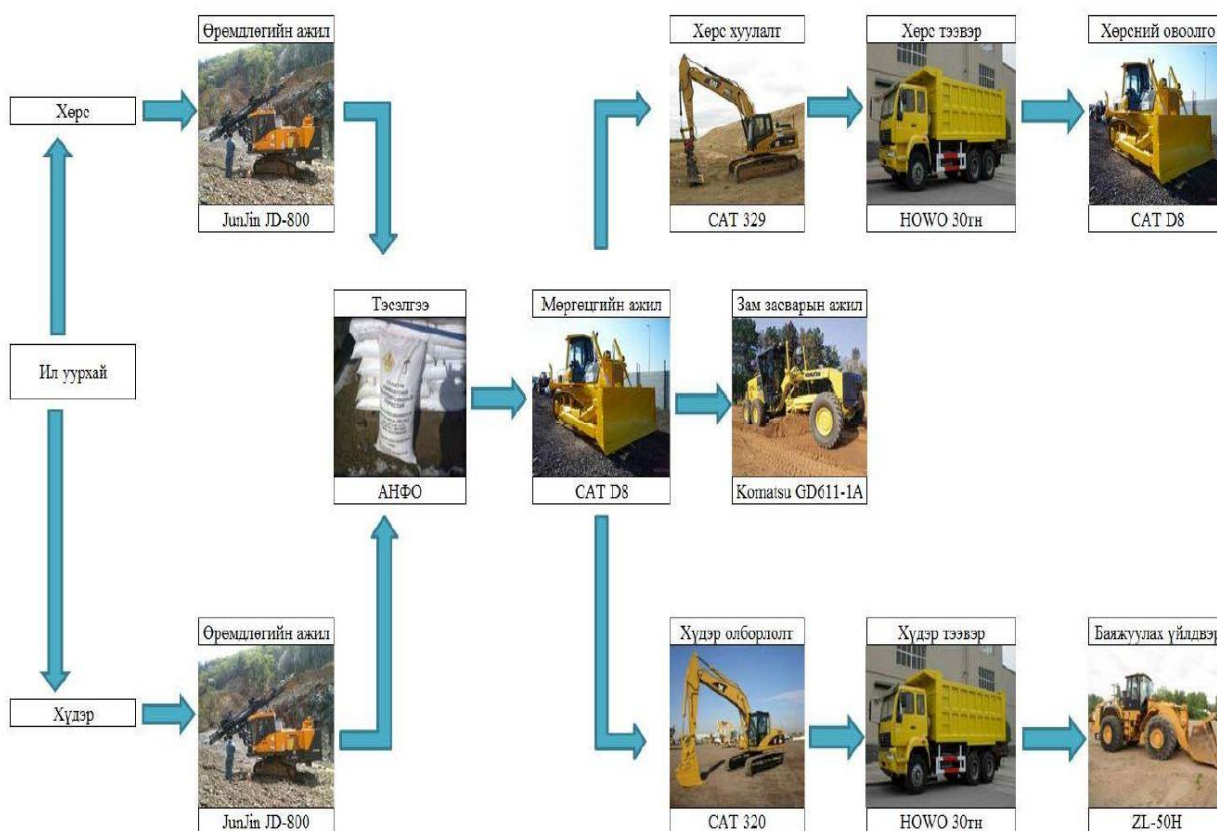
Төслийн хүрээнд ил уурхайн жилийн хүчин чадал: жилд 200.0 мян.тн хүдэр олборлохоор төсөлд тусгасан. Уг хүчин чадлаар ордыг цаашид ашиглах ашиглалтын хугацаа 19 жил байна.

Ил уурхайд хөрс, хүдрийн өрөмдлөгийн ажилд БНХАУ-ын JunJin үйлдвэрийн JD-800 маркийн 60-102 мм диаметр бүхий хошуутай өрмийн машин, хөрс хуулалт, хүдэр олборлолтын ажилд АНУ-ын CAT 349, 329, 325, 320 маркын эксковаторууд, хөрс, хүдэр тээвэрт БНХАУ-ын “Синотрак” үйлдвэрийн 24 м³ тэвшний багтаамжтай, 30 тн даацтай HOWOZZ3251N2941W маркийн автосамосвал, хөрсний овоолгод асгац түрэх, мөргөцөгт тэсэлгээгээр үүсэх нурлын хормой шуух ажилд АНУ-ын CAT D8 маркийн бульдозер зэрэг тоног төхөөрөмжүүдийг ашиглана.

Ашиглах тоног төхөөрөмжийн жагсаалт

Д/д	Техникийн төрөл, марк		Тоо ширхэг
1	Өрмийн машин	JunJin JD-800	1
2	Экскаватор	CAT 349	2
3		CAT 329	1
4		CAT 325	2
5		CAT 320	2
6	Автосамосвал	HOWO	8
7	Бульдозер	CAT D8	2
8	Утгуурт ачигч	ZL-50H	4

Ил уурхайн тоног төхөөрөмжийн иж бүрдэл

Тэсэлгээний ажил

Тэсэлгээний ажлыг Тэсэлгээ хийх тусгай зөвшөөрөл бүхий сервис үйлчилгээний компаниар гэрээгээр гүйцэтгүүлж байх бөгөөд уурхайн тэсэлгээний ажилд энгийн тэсрэх бодис АНФО-г хэрэглэнэ. Тэсэлгээний ажлыг 7 хоногт 1 удаа явуулахаар тооцсон. Тэсэлгээний ажил явуулж байх үед зайлшгүй мөрдөж байх зүйл бол хүн, барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж зэрэгт нөлөөлж болох чичиргээ, агаарын цохилтын долгион, чулуулгийн шидэлтийн зайг тогтоон, аюулгүй ажиллагааг ханган ажиллах явдал юм.

Уурхайн тээвэр

Уурхайн хөрс болон хүдэр тээвэрлэлтийн ажлыг автосамосвалаар хийж гүйцэтгэнэ. Хөрсийг ил уурхайн гадна байрлах хөрсний овоолгод болон өмнө жилүүдэд ашигласан уурхайн хоосон орон зайд дотоод овоолгоор хийж, техникийн нөхөн сэргээлт хийнэ. Олборлосон хүдрийг автосамосвалаар тээвэрлэн 1.5 км зайд байрлах бутлан ялгах төхөөрөмжийн талбайд буулгана. Ил уурхайн хөрс, хүдэр тээвэрлэх ажилд компанийн 30тн даацтай БНХАУ-ын “Синотрак” үйлдвэрийн HOWOZZ3251N2941W маркийн автосамосвалуудыг ашиглана.

3. Дэд бүтэц

Цахилгаан хангамж

Чулуут цагаан дэлийн уурхай нь 2019 онд төвийн цахилгаан түгээх сүлжээний Багахангай- Баянцагааны 35 кВ-ын шугамаас 35/10/0.4кВ –ын дэд станцаар эрчим хүчинд холбогдох бүх бэлтгэл ажлыг гүйцэтгэсэн бөгөөд 2020 онд энэхүү төвийн эрчим хүчний нэгдсэн системийн 220 кВ-ын шугамаас эрчим хүчинд холбогдож тэжээгдсэн.

Үйлдвэрийн хэрэглэх цахилгааны суурилагдсан хүчин чадал нь ахуйн хэрэглээг оролцуулаад нийтдээ 2500 кВт-аас ихгүй байна. Үйлдвэрийн гадаад ба дотоод цахилгаан хангамжийн тооцоог ТЭЗҮ-д нарийвчлан хийж, тохиромжтой дэд станцуудыг сонгон авсан болно.

Ус хангамж

Хайлуур жоншны баяжуулах үйлдвэр нь жилд дунджаар 200,000 тонн хүдэр боловсруулах ба хүдэр боловсруулахад гүний ус ашиглана. Ахуйн хэрэгцээний усны хэмжээ 288 м³/жил, уурхайд ашиглах усны хэмжээ 709,2м³. Үйлдвэрийн болон унд-ахуйн хэрэглээний усыг худгаас ус дамжуулах хоолойгоор ус хадгалах нөөцийн санд шахах ба уг сангаас тосгоны хэрэглэгчдэд хоолойгоор түгээнэ.

Унд-ахуйн усны хэрэгцээний тооцоо: Үйлдвэр нийт 36 ажиллагсадтай байх ба нэг хүний хоногт хэрэглэх усны хэмжээг төсөлд 25 литрээр авав.(Байгаль орчны сайдын 1995 оны 11-р сарын 18-ны өдрийн 153-р тушаалын 3-р хавсралтын дагуу)

Унд-ахуйн хэрэглээнд хоногт ашиглах усны хэрэглээг тооцвол:

$$36 \times 210 \times 25 = 189 \text{ м}^3/\text{жил байна.}$$

Энэхүү усны хэрэгцээг хангахад төслийн талбайд байгаа 14.0 л/с, 1.0 л/с ундаргатай 5 худаг ашиглахаар ашиглалтанд бэлтгэсэн ба ус ашиглах дүгнэлтийг гаргуулсан.

Зам тээвэр

Төмөр зам: Төслийн үйлдвэр нь монголын төв төмөр замын Мааньт өртөөнөөс баруун өмнө зүгт 50 км-т оршино. Төсөл хэрэгжүүлэгч “Монголчехметалл” ХХК нь төв төмөр замын Мааньт өртөөний дэргэд өөрийн эзэмшлийн 700 м урт салаа төмөр замтай бөгөөд уг салаа төмөр замаар өөрийн бүтээгдэхүүнийг ачиж тээвэрлэн, ОХУ руу экспортлодог. Мөн төв төмөр замын гармаар төсөл хэрэгжүүлэгчийн жонш тээврийн болон үйл ажиллагаатай холбоотой тээврийн хэрэгслүүд нэвтэрдэг ба аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг үндэслэн уг гармыг автомат төхөөрөмжөөр тоноглон ашигладаг.

Автозам: Чулуут цагаан дэлийн уурхай нь Төв аймгийн Зуунмод хот, Баянцагаан, Баян, Сэргэлэн сумуудтай орон нутгийн чанартай, талын шороон авто замаар холбогдоно. Мөн Алтанбулаг – Замын Үүдийн босоо тэнхлэгийн авто замын магистралтай 50 км шороон замаар холбогдоно. Үйлдвэрийн талбайгаас Мааньт өртөө, босоо тэнхлэгийн авто замын магистрал хүртэл 50 км замыг тус компани нь засч сайжруулан хайрган хучилттай болгосон ба жил бүр засч сэргээдэг.

Түлш шатахуун: Чулуут цагаан дэлийн үйлдвэр нь Улаанбаатар хотод байрладаг нефтийн бүтээгдэхүүн импортлогч компаниудаас бензин, дизель түлш, тосолгооны материалаа худалдан авдаг ба өөртөө 20 тн-ы хэмжээтэй нөөцийн агуулахтай.

4. Хүний нөөц

“Монголчехметалл” ХХК нь хайлуур жоншны олборлолт, баяжуулалтаар олон жил ажилласан туршлагатай ажилчид, инженер техникийн ажилтнуудтай бөгөөд Хятад болон ОХУ-ын хайлуур жоншны өндөр мэргэжлийн чадварлаг инженер, мэргэжилтнүүдтэй хамтран мэргэжлийн туршлагатай хүмүүсийг ажиллуулж байна.

Чулуут цагаан дэлийн хайлуур жоншны үйлдвэрт 50 гаруй ажлын байранд ажиллагсад ажилладаг бөгөөд 40 орчим хувьд нь орон нутгийн оршин суугчид ажиллаж байгаа юм. Баяжуулах үйлдвэр ажилд орсноор 100 гаруй ажлын байр нэмэгдэх ба үүний 80-аас дээш хувьд орон нутгийн иргэдийг сургалтанд хамруулж ажиллуулна.

5. Түүхий эд, эцсийн бүтээгдэхүүн, хог хаягдал

Үйлдвэрийн үндсэн түүхий эд нь уурхайгаас олборлох жоншны хүдэр байх бөгөөд уурхайн тэсэлгээнд АНФО тэсрэх бодис ашиглана. Чулуут цагаан дэлийн хайлуур жоншны ордыг ашиглах ТЭЗҮ-ийн тодотголд хүдрийн найрлага, шинж чанар, технологийн туршилт судалгааны үр дүнд үндэслэн хүдрийг гар ялгалтаар ФК-75 маркийн бүхэллэг жонш, хөвүүлэн

баяжуулах аргаар баяжуулж ФФ-97 маркийн жоншны флотацийн баяжмал үйлдвэрлэхээр тусгасан.

Хаягдал тоос: Тус үйлдвэрийн хаягдал хий тоосны эх үүсвэр нь бутлах, шигшин ялгах төхөөрөмж, үйлдвэрийн үндсэн корпус зэргээс үүснэ. Өрөмдлөгийн ажлын үед ус цацах агаар тоосжилтыг дарах ба ачилт хийх, замаар тээвэр хийх зэрэг тоос босох цэгт болон тэсэлгээ хийсний дараа ус цацаж тоосыг дарах арга хэмжээ авна.

Хаягдал ус: Ахуйн хэрэгцээний усны хэмжээ 288 м³/жил, уурхайд ашиглах усны хэмжээ 709,2м³. Ахуйн бохир усыг бохир усны сан руу зайлуулсны дараа ууршилт явагдаж, усны хэмжээ баланслагдах тул гадагш зайлуулагдахгүй. Иймээс уг үйлдвэрийн хаягдал ус нь газрын гадаргын усанд нөлөө үзүүлэхгүй.

Хатуу хаягдал: Тус объектын хатуу хаягдалд ил уурхайн хөрс хуулалтаас гарсан хоосон чулуулаг орно. Олборлолтоос гарах хоосон чулуулаг хаягдал нь энгийн хатуу хаягдалд хамаарна. Хоосон чулуулаг хөрсийг уурхайн өмнө жилүүдэд олборлосон хоосон орон зайд зөөж дүүргэн тэгшилж техникийн нөхөн сэргээлт хийдэг. Хоосон чулуулгийн овоолгын налуулаг нь харьцангуй бага/26⁰/ овоолго өндөр биш /4м/ тул тохиромжтой хамгаалалтын арга хэмжээг авч, овоолгын бэлд мод ургамал таривал уурхайн районы байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй бөгөөд хөрс шорооны идэгдлийг ихэсгэдэггүй. Ийм хоосон чулуулгийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө нь бага.

Тус уурхай нь уудам хээр эзгүй талд оршдог, уурхайн районы эргэн тойрны 500 м дотор дуу чимээнд эмзэг цэг байхгүй бөгөөд үйлдвэрийн дуу чимээний гол эх үүсвэрийг намсгах зохистой арга хэмжээнүүдийг авч дуу чимээний хүч багасгах тул үйлдвэрийн дуу чимээ нь хүрээлэн байгаа орчинд үндсэндээ нөлөөлөхгүй.

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГГИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Газрын гадарга

Төслийн талбайн орчин газарзүйн хувьд Хэнтийн уулархаг мужийн баруун урд зах, жигд биш толгодтой. Гадаргуугийн үнэмлэхүй өндөрлөг нь 1200-1621 метрийн хооронд хэлбэлздэг. Баянцагаан сум орчмын ухаа толгод нь денудацийн улмаас тэгшрэх хандлагатай болсон ба өвслөг ургамлаар хучигдсан. Тэдгээрийн хоорондох ам хөндий борооны усны үйл ажиллагаагаар элэгдэж угаагдаж, гуу жалгаар нилээд хэрчигдсэн байна. Тус уурхайн орчим уурхайн үйл ажиллагаагаар нилээд эвдэгдсэн. Газрын гадаргуу нилэнхүйдээ тоосжсон. Уурхайд шинээр баригдах баяжуулах үйлдвэр, тэдгээрийн тоног төхөөрөмж, техникийн үйл ажиллагаанаас геоморфологийн нөхцөлд ихээхэн сөрөг нөлөөлөл үүсэх юм.

Цаг уур

Уурхай орчмын нутаг дэвсгэр нь уур амьсгалын мужлалтын хувьд чийглэгдүү хүйтэвтэр зунтай, хахир өвөлтэй мужид багтана. Уур амьсгалын хувьд ерөнхий төлөв байдал нь хоног, сар, жилийн агаарын температурын агууриг их, хур тунадасны жилийн доторхи хуваарилалт жигд бус, цаг уурын огцом өөрчлөлттэй гэх зэрэг эх газрын эрс тэс уур амьсгалаар тодорхойлогдоно.

Баяжуулах үйлдвэрийг барьж байгуулах үеийн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн уур амьсгалыг өөрчлөх сөрөг нөлөөлөл үүсэхээргүй байна. Харин энэ төсөл нь Монгол орны уур амьсгалын эрс тэс нөлөөллийн дор байгуулагдах тул үйлдвэрийг барьж байгуулах үед цаг агаар, салхи, уур амьсгалын нөхцөл ихээхэн нөлөөтэй байх болно. Уурхай болон баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн уур амьсгалыг өөрчлөх сөрөг нөлөөлөл тун бага байна. Төсөл хэрэгжих явцад тоосжилт үүсэх зэргээр бохирдуулагч бодисын тоо хэмжээ нэмэгдэх ч стандарт хэмжээнээс давж, бохирдуулах хэмжээнд хүрч үйлчлэхгүй тул орон нутгийн уур амьсгалыг өөрчлөгч хүчин зүйл болж чадахгүй.

Агаарын чанар

Уурхай орчмын нутаг дэвсгэрийн хөрс эвдэгдэн тоосрох, хүнд даацын автомашины хөдөлгөөн, уурхайн болон тэсэлгээний ажлын үед тоос босохоос гадна автомашин механизмын яндангаас гарах хорт хийн хаягдал нь агаар дахь бохирдуулах бодисын агууламжийг ихэсгэнэ. Нөлөөллийн эрчмийн хувьд технологийн үе шатуудад дунд зэрэг сөрөг нөлөөлөлтэй байна. Баяжуулах үйлдвэр барьж байгуулах үед хэсэгтээ газар шорооны ажлуудаас үүсэх тоосжилт, уг ажилд ашиглагдах тоног төхөөрөмж, машин механизм,

тээврийн хэрэгслээс гарах утаа, баяжуулж буй хүдрээс үүсэх тоос зэрэг эх үүсвэрүүдээс тоосжилт, агаарын бохирдол үүснэ.

Гадаргын болон гүний ус

Төсөл хэрэгжих талбайн орчимд гадаргын ус байхгүй. Тиймээс төслийн хүрээнд ашиглагдах усны эх үүсвэрийг тогтоох зорилгоор Зааны хөндий, Гурван толгойн хэсэг, Шимтийн хөндий гэсэн 3 хэсэгт гидрогеологийн нарийвчилсан судалгаа хийгдсэн бөгөөд энэхүү судалгааны дүнг үндэслэн 3.0 л/с, 15.5 л/с, 5.1 л/с ундаргатай 5 худаг гарган ашиглалтанд бэлтгэж, паспортжуулсан ба ус ашиглуулах дүгнэлтийг гаргуулсан байна. Төслийн хүрэн дэх ахуйн болон үйлдвэрийн технологийн хэрэгцээнд ашиглах усыг гүнээс татах учир гүний усны нөөцөд тодорхой хэмжээгээр нөлөөлнө.

Хөрс

Баянцагаан сум орчмын хөрс нь “нунтаг карбонатлаг бор хүрэн” хөрсний ангилалд багтана. Энэ хэв шинжийн хөрс Дорнод Монголын тал хээрийг бүхэлд нь хамарсан байдаг. Хөрсний давхаргад гипс үгүй, хялбар уусах давс бага хэмжээтэй агуулагдах бөгөөд механик бүрэлдэхүүнээр шавранцар, хөнгөн шавранцар, элсэнцэр хөрс голлож, ямар нэг хэмжээгээр сайр чулуутай буюу элсжсэн байдалтай болсон. Морфологийн онцлог нь ялзмагийн давхарга сааралдуу буюу гэгээтэй тод хүрэн өнгөтэй, хуурай тоосорхог бөөмөрхөг бүтэцтэй. Хөрсний механик бүрэлдэхүүнд хөнгөн шавранцар, элсэнцэр, элс зонхилох, уур амьсгал хуурай учир хөрсний үржил шимт хэсэг салхинд идэгдэж хийсэх элэгдэх аюултай.

Уурхай болон баяжуулах үйлдвэр орчмын хөрс нь авто машины болон хүний үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртөнө. Хуурай хог хаягдлаар орчин бохирдох, хөрсний бохирдол үүсэх зэргээр нөлөөлнө. Тээвэрлэлтээс хөрсний бүтэц эвдрэх, газрын гадарга, хөрс ахуйн хаягдал шатахуун, тослох материалаар бохирдож болзошгүй.

Ургамлан нөмрөг

Тус уурхайн нутаг дэвсгэр нь ургамал газарзүйн мужлалаар Евразийн хээрийн мужийн Төв Азийн дэд их мужийн Монголын хээрийн мужийн Дундад халхын дэд мужид багтана.

Энд хааяа уулс, цав толгод, тал газрын Монгол хэв шинжийн жижиг бутлаг үетэн-хялганат бүлгэмдэл зонхилох бөгөөд чулуусаг алаг өвс- хялганат бүлгэмдэлтэй хосолсон чулуусаг алаг өвс- хялганат бүлгэмдэл дагалдагчийн үүрэг гүйцэтгэнэ.

Хөрс хуулалтаар ургамлан нөмрөг устгах, тээврийн хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилтын улмаас ургамлын фотосинтезийн эрчим буурах, ургамлын ургах чадвар муудах, ургамлан нөмрөг багасч халцгай газрын талбай нэмэгдсэнээр хөрс, салхиар хийсэх, усанд урсах

зэргээр газрын эвдрэл нэмэгдэх, хөл газрын ургамлууд бүлгэмдэлд түрснээр бэлчээрийн эдэлбэр газрын хэмжээ улам багасч тухайн нутагт бэлчээрийн даац хэтрэх зэрэг сөрөг нөлөөллийг үзүүлж болзошгүй.

Амьтны аймаг

Уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөлөл нь амьтдад нөлөөлөх хандлагатай ч уурхай ашиглагдаад удсан учир ойр орчимд нь нөлөөлөлд өртөх ан амьтан байхгүй.

Нийгэмд нөлөөлөх байдал

Төслийг хэрэгжүүлэхэд ажиллах хүчийг төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн оршин суугчдаас авч ажиллуулах нь оршин суугчдын амьжиргаа, нийгэм эдийн засгийн хөгжилд эерэг, харин уурхайн үйл ажиллагааны машин механизмын дуу чимээ, тоосжилт ихэссэнээс хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг, малын бэлчээр хумигдах зэргээр нөлөөлж болзошгүй.

Түүх соёлын дурсгалт зүйлс

Төсөл хэрэгжих орчны газрын ойролцоо түүх соёлын дурсгалт зүйлс одоогоор илрээгүй байгаа бөгөөд хэрвээ илэрвэл тэр даруйд холбогдох байгууллагад мэдээллэх үүрэгтэй. Уурхайн орчимд Шинжлэх ухааны академийн Археологийн хүрээлэн, Палентологийн хүрээлэнгээс судалгаа хийлгэсэн.

Хаягдлын менежмент

Уурхайн хатуу хаягдал болох хоосон чулуулгийг өмнө жилүүдэд олборлосон хоосон талбайд хийж, дүүргэж тэгшилж, техникийн нөхөн сэргээлтэнд ашиглана.

Ахуйн хог хаягдлыг тодорхой цэг сонгон цуглуулж (салхинд хийсэн ойр орчноо бохирдуулж болзошгүй ахуйн болон үйл ажиллагааны явцад гарсан жижиг хог хаягдлуудыг тагтай, битүү саванд түр хугацаагаар хадгалж), дахин ашиглах боломжтой шил сав, лааз, цаас гэх мэтийг ангилан ялгаж, хоёрдогч түүхий эд авах, боловсруулах цэгүүдэд хүргэнэ. Дахин ашиглах боломжгүй хог хаягдлыг тусгай зориулалтын тагтай саванд хадгалж байгаад тээвэрлэн Баянцагаан сумын захиргаатай гэрээ байгуулан сумын хогийн цэгт жилд 1 удаа хаяна.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслийн гол сөрөг нөлөөллийг үнэлэх

Чулуут цагаан дэлийн хайлуур жоншны уурхайн үйл ажиллагаа нь газар, бэлчээр ашиглалт зэрэг эдийн засгийн болон засаг захиргааны үйл ажиллагаатай зөрчилдөх зүйл гардаггүй.

Газрын гадарга: Төслийн талбайн орчин Газарзүйн хувьд Хэнтийн уулархаг мужийн баруун урд зах, жигд биш толгодтой. Гадаргуугийн үнэмлэхүй өндөрлөг нь 1200-1621 метрийн хооронд хэлбэлздэг. Баянцагаан сум орчмын ухаа толгод нь денудацийн улмаас тэгшрэх хандлагатай болсон ба өвслөг ургамлаар хучигдсан. Тэдгээрийн хоорондох ам хөндий борооны усны үйл ажиллагаагаар элэгдэж, гуу жалгаар нилээд хэрчигдсэн байна. Тус уурхайн орчим урьд ашиглагдаж байсан учир уурхайн үйл ажиллагаагаар нилээд эвдэгдсэн. Газрын гадаргуу нилэнхүйдээ тоосжсон.

Цаг уур: Уурхай орчмын нутаг дэвсгэр нь уур амьсгалын мужлалтын хувьд чийглэгдүү хүйтэвтэр зунтай, хахир өвөлтэй, эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай мужид багтана. Уурхайн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн уур амьсгалыг өөрчлөх сөрөг нөлөөлөл тун бага байна. Төсөл хэрэгжих явцад тоосжилт үүсэх ч стандарт хэмжээнээс давж, бохирдуулах хэмжээнд хүрч үйлчлэхгүй тул орон нутгийн уур амьсгалыг өөрчлөгч хүчин зүйл болж чадахгүй.

Агаарын чанар: Уурхай орчмын нутаг дэвсгэрийн хөрс эвдэгдэн тоосрох, хүнд даацын автомашины хөдөлгөөн, уурхайн болон тэсэлгээний ажлын үед тоос босохоос гадна автомашин механизмын яндангаас гарах хорт хийн хаягдал нь агаар дахь бохирдуулах бөгөөд технологийн үе шатуудад дунд зэрэг сөрөг нөлөөлөлтэй байна.

Усан орчин: Төсөл хэрэгжих талбайн орчимд гадаргын ус байхгүй бөгөөд уурхайн усан хангамжийн эх үүсвэр нь газрын доорх/гүний/ ус юм. Төслийн хүрээнд ашиглагдах усны эх үүсвэрийг тогтоох зорилгоор Зааны хөндий, Гурван толгойн хэсэг, Шимтийн хөндий гэсэн 3 хэсэгт гидрогеологийн нарийвчилсан судалгаа хийгдсэн бөгөөд энэхүү судалгааны дүнг үндэслэн 3.0 л/с, 15.5 л/с, 5.1 л/с ундаргатай 5 худаг гарган ашиглалтанд бэлтгэж, паспортжуулсан ба ус ашиглуулах дүгнэлтийг гаргуулсан. Гүний ус нь цэнгэг, сульфат-гидрокарбонат натри-магнийн эрдэсжилт нь 0.42-0.55 г/л, ерөнхий хатуулаг нь 5.5-6.1 мг-экв/л байгаа нь унд ахуйн хэрэгцээний усны стандарт MNS 900:2005-ын шаардлагыг хангадаг. Төслийн хүрээн дэх ахуйн болон үйлдвэрийн хэрэгцээнд ашиглах усыг гүнээс татах учир гүний усны нөөцөд бага хэмжээгээр нөлөөлнө.

Хөрсөн бүрхэвч: Уурхай болон баяжуулах үйлдвэр орчмын хөрс нь авто машины болон хүний үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртөнө. Хуурай хог хаягдлаар орчин бохирдох, хөрсний бохирдол үүсэх зэргээр нөлөөлнө. Тээвэрлэлтээс хөрсний бүтэц эвдрэх, газрын гадарга, хөрс ахуйн хаягдал шатахуун, тослох материалаар бохирдож болзошгүй.

Ургамлан нөмрөг: Тус уурхайн нутаг дэвсгэр нь ургамал газарзүйн мужлалаар Евразийн хээрийн мужийн Төв Азийн дэд их мужийн Монголын хээрийн мужийн Дундад халхын дэд мужид багтах бөгөөд энд уулс, цав толгод, тал газрын Монгол хэв шинжийн жижиг бутлаг үетэн- хялганат бүлгэмдэл зонхилно. Хөрс хуулалтаар ургамлан нөмрөг устах, тээврийн хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилтын улмаас ургамлын фотосинтезийн эрчим буурах, ургамлын ургах чадвар муудах, ургамлан нөмрөг багасч халцгай газрын талбай нэмэгдсэнээр хөрс, салхиар хийсэх, усанд урсах зэргээр газрын эвдрэл нэмэгдэх, хөл газрын ургамлууд бүлгэмдэлд түрснээр бэлчээрийн эдэлбэр газрын хэмжээ улам багасч тухайн нутагт бэлчээрийн даац хэтрэх зэрэг сөрөг нөлөөллийг үзүүлж болзошгүй.

Амьтны аймагт нөлөөлөх байдал: Уурхай ашиглагдаад удсан учир ойр орчимд нь нөлөөлөлд өртөх ан амьтан байхгүй.

Гол сөрөг нөлөөлөл

№	Хүчин зүйлс	Гол сөрөг нөлөөлөл
1	Газрын гадарга, хөрс	Баяжуулах үйлдвэрийн барилга, байгууламж болон овоолгын доорхи хөрс, ургамал нь дарагдаж, үхжинэ.
2	Агаар	Хүдрийг ачих, тээвэрлэх, овоолго үүсгэх зэрэг үйл ажиллагааны үед агаарын чанарт нөлөө үзүүлнэ. Энэ үед тоос, тээврийн хэрэгслээс гарах ШТМ-ын утаа агаарт дэгдэж сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй.
3	Ургамал	Олборлох талбайн болон овоолго үүсгэх газрын ургамлан бүрхэвч устаж үгүй болно. Ургамлын нөхөн сэргээгдэх боломжийг судалж, хаягдал хаягдаагүй хэсгүүдийг нөхөн сэргээх шаардлагатай

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Чулуут цагаан дэлийн уурхай 2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөөнд: Дотоод овоолгоор 2-р биетийн өмнө хэсэгт 1,5 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийх ба 2023 онд хуулах хөрснөөс 250 мян.м3 хөрсийг дотоод овоолгоор техникийн нөхөн сэргээлт хийж, өмнө жилийн техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 1,5 га талбайд хар шороон хөрс буулгаж, түрж тэгшилж, мэргэжлийн байгууллагаар ерхөг, царгас, согоовор зэрэг бэлчээрийн ургамлын үр суулгуулж стандартын дагуу биологийн нөхөн сэргээлт хийлгэнэ.

2023 онд тус компани Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” төслийн хүрээнд уурхайн тусгай зөвшөөрлийнхөө талбайд 5000ш Улиас, Хайлаас, Шар хуайс зэрэг мод, Баян суман дахь Борлуулах хэсгийн талбайд 100ш Улиас мод тарина. Модыг мэргэжлийн байгууллагаар тариулж, усалж арчлах баг гаргаж цаашид байнга арчилж тордож ургуулна. Мөн орон нутагт: аймагт 200 ш мод, Баянцагаан суманд 1000 ш модны суулгац тус тус хандивлана. Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлтэд 45,2 сая төгрөг зарцуулна.

Орчны хяналт шинжилгээ: уурхайн хөрсний тогтсон 2 цэгээс 1,1 ш дээжийг улирал бүр, мөн одоогоор унд ахуйд ашиглаж буй худгаас улирал бүр усны 1 дээж авч Геологийн төв лабораториболон ШУА-ийн Геоэкологи, Газарзүйн хүрээлэнд шинжилгээ хийлгэнэ.

ЧЦД-ийн уурхайгаас Мааньт хүртэл өөрсдийн тавьсан 48 км бүтээгдэхүүн тээврийн хайрган хучилттай замыг усалж арчилж байна.

2023 онд орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, нөхөн сэргээлтийн зардалд **нийт 400,0 сая төг/хяналтын хуудсаар 6,5 сая төг/** зарцуулна. /Техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт, дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт, бусад холбогдох зардлууд уурхайн олборлолтын зардалд суусан/

1. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

Техникийн нөхөн сэргээлт: Чулуут цагаан дэлийн уурхай 2023 онд хүдрийн 2, 3, 5-р биетэд олборлолт явуулж, тэндээс хуулах хөрсний 250,0 мян.м3 хөрсийг 2-р биетийн өмнө хэсгийн 1,5 га талбайд дотоод овоолгоор техникийн нөхөн сэргээлт хийнэ. 1 га гадаад овоолгыг хэлбэржүүлж түрж тэгшлэнэ.

2023 онд тус компани техникийн нөхөн сэргээлтэд **300 сая** төгрөгийн зардал гаргах ба энэ ажлын зардал уурхайн өртөгт сууна/ашиглалтын үед хуулах хөрс чулуулгыг тээвэрлэж тэгшлэлт хийх учраас ашиглалтын зардалд багтана/.

Биологийн нөхөн сэргээлт: 2023 онд хүдрийн 2-р биетийн техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 1,5 га талбайд хар шороон хөрс буулгаж, түрж тэгшилж, мэргэжлийн байгууллагаар

ерхөг, царгас, согоовор зэрэг бэлчээрийн ургамлын үр суулгуулж, биологийн нөхөн сэргээлт хийлгэнэ.

Энд 100 х 150 м талбайг 20 см-ийн зузаантайгаар, 4 мян м³ хар шороон хөрсөөр хучиж, энэ талбайд бэлчээрийн ургамал: царгас, согооворын үр хольж суулгаж, тарьж ургуулна. 2022 онд тус компани биологийн нөхөн сэргээлтэд **20,0 сая** төгрөгийн зардал гаргана.

2. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

2023 онд тус компани уурхай Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” төслийн хүрээнд тусгай зөвшөөрлийнхөө талбайд 5000ш Улиас, Хайлаас, Шар хуайс зэрэг мод, Баян суман дахь Борлуулах хэсгийн талбайд 100ш Улиас мод тарина. Мөн аймагт 200 ш мод, суманд 1000 ш модны суулгац тус тус хандивлана.

Төв аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газраас уул уурхайн компаниудад өгсөн тарих модны хуваарийн дагуу 2023 онд Чулуут цагаан дэлийн уурхайд 5000ш мод тарина.

Дүйцүүлэх нөхөн сэргээлтэд **45,2 сая** төгрөг зарцуулна.

3. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

Нүүлгэн шилжүүлэх нөхөн олговор олгох арга хэмжээг ТЭЗҮ, БОНБНҮ-нд хаалтын зардалд тусгасан.

4. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Тус бүс нутагт урьд өмнө археологи, палентологийн олдвор, дурсгал илрээгүй. Чулуут цагаан дэлийн уурхайд 2011-2012 онуудад ШУА-ын Археологи, Палентологийн хүрээлэнгүүдээс тус тус судалгаа хийлгэсэн бөгөөд уурхайн тусгай зөвшөөрлийн талбайд түүх, соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентологийн олдвор илрээгүй. Уурхайн олборлолтын явцад түүх соёлын дурсгал илэрвэл уурхайн үйл ажиллагааг зогсоож, холбогдох байгууллагад мэдэгдэж, түүх соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах арга хэмжээг авна.

5. Химийн бодисын эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө

Тус компани 2023 онд Чулуут цагаан дэлийн хайлуур жоншны уурхайгаа түшиглүүлэн Баяжуулах үйлдвэр барьж ашиглалтанд оруулах бөгөөд өөрийн лабораторитой болохоор төлөвлөж байгаа болно. Баяжуулах үйлдвэр болон лабораторид химийн бодис хэрэглэх бөгөөд үүнийг тухайн үедээ зөвшөөрлүүдийг нь авч, шийдвэрлүүлэх болно. Тэсэлгээний ажлыг хууль, журмын дагуу Тэсэлгээний тусгай ажил үйлчилгээ явуулах эрх бүхий компаниар хийлгэдэг.

6. Хог, хаягдлын менежментийн арга хэмжээний төлөвлөгөө

Ахуйн хуурай хог хаягдлыг цэвэрлэн ангилан ялгаж шатааж, устгалд ороогүй хог хаягдлыг хогийн цэгт битүүмжлэл сайтай хурааж, 1 машин буюу 30 тн-ы хэмжээнд хүрэхээр орон нутгийн БО байцаагчид үзүүлж дүгнэлт гаргуулан, сумын зөвшөөрөгдсөн нэгдсэн хогийн цэгт хаяна. Үйлдвэрийн хог хаягдлыг ангилан ялгаж, хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушааж борлуулна. 2023 онд уурхай хог хаягдлын менежментийн зардалд **0,3** сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөж байна.

7. 2023 оны байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

2023 онд ажилчдад Байгаль орчны тухай хууль, галын болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын сургалт улирал бүрт /3 удаа буюу 4, 7, 10 саруудад/ зохион байгуулна.

Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” төслийн хүрээнд компани дотооддоо “Байгаль орчин, нөхөн сэргээлт, мод тарих Тусгай төлөвлөгөө” боловсруулж, мөрдөж ажиллах бөгөөд уурхайн талбайд мод тарих, биологийн нөхөн сэргээлт хийх мэргэжлийн байгууллагын баг аваачиж ажиллуулахын хамт өөрсдийн ажилтнуудаас баг гарган дагалдуулан сургаж, тарьсан мод, ургамлыг байнга арчилж тордоно.

Байгаль орчны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээнд 2023 онд нийт **3,0** сая төгрөг зарцуулна.

8. 2023 оны орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр

Хөрсний 2 тогтсон цэгээс улирал бүр дээж авч, нийт 8 дээжинд Геологийн төв лаборатори болон ШУА-ийн Газарзүйн хүрээлэнд хөрсний ерөнхий болон бохирдол, хүнд элементийн шинжилгээ хийлгэнэ. Чулуут цагаан дэлийн уурхайд 2011 онд 2 хяналтын цэг/уурхайн ашиглалт явагддаг карьерын хажууд гол замын дэргэд болон ажилчдын оршин суудаг кемпийн хаалганы хажууд/ байгуулсан бөгөөд жил бүр энэхүү 2 цэгээс хөрсний дээж авч, нянгийн бохирдол, хүнд металл, бохирдол зэргийг шинжлүүлж, хянадаг.

Усны худгаас улирал бүр 1 дээжинд мөн Геологийн төв лаборатори болон ШУА-ийн Геоэкологийн хүрээлэнд шинжилгээ хийлгэнэ. Уурхайн дэргэдэх унд ахуйд ашиглаж байгаа ундны усны ашиглаж байгаа худгаас дээж авч, шинжилгээ хийлгэж, ундны усны түвшинг тодорхойлдог ба бохирдол өөрчлөлтийг хянадаг.

Төв аймгийн ус цаг уурын газартай гэрээ байгуулж, Агаарын шинжилгээг жилд 1 удаа хийлгэнэ. Орчны хяналт шинжилгээнд нийт **3,0** сая төгрөг зарцуулна.

9. 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь

Олборлолтын болон нөхөн сэргээлтийн ажлын тайланг орон нутагт /аймгийн БОАЖГ, Баянцагаан сумын захиргаанд/ 11 дүгээр сарын 1-ний дотор тайлагнаж, БО байцаагчид үзүүлж шалгуулан дүгнэлт гаргуулна. Уурхайн нөлөөлөлд өртөгч иргэдэд 3 болон 12-р сард багийн иргэдийн хурлаар уурхайн үйл ажиллагааг тайлагнана.

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн олборлолтын болон тээврийн үед тоос босч хөрс, ургамал, орчныг дарах, тоосжилт, хорт хийн нөлөөллийг бууруулах зорилгоор дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

- ✓ Бүтээгдэхүүн тээврийн замыг усалж, арчилна.
- ✓ Уурхайн орчимд тоосжилтийг дарах зорилгоор технологийн замуудыг нартай халуун өдрүүдэд усална.
- ✓ Салаа зам гарахаас сэргийлж, замын тэмдэг тэмдэглээ хийнэ.
- ✓ Тээвэрт ашиглаж буй автомашины дизель хөдөлгүүрүүдээс ялгарах утаа, бохирдуулагч бодисыг бууруулах зорилгоор засвар үйлчилгээ, оношлогоог тогтмол хийнэ.
- ✓ Уурхай, овоолгын хананд тогтворжилтын судалгаа, хэмжилтийг тогтмол хийлгэж, ханыг хэвгийжүүлж, гулсалт нуралгүй болгоно.
- ✓ Тоос шороо их үүсэх салхи шуургатай нөхцөлд тоосжилтыг багасгах зорилгоор хөрс ачиж буулгах өндрийг багасгаж, салхи багатай үед уурхайн ажлыг гүйцэтгэнэ.
- ✓ Усны судалгаа шинжилгээ мониторинг хийлгэж, усыг бохирдлоос хамгаалах ажлыг зохион байгуулна.
- ✓ Ус ашигласны төлбөрийг тоолуурын үр дүнгээр тооцож төлнө.
- ✓ Хог хаягдлыг ангилан хогийн цэгт байрлуулан ариутгаж, хэмжээ нь 10м3 болсон тохиолдолд сумын байцаагчаар хянуулан, сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаяна.
- ✓ Машинуудыг төвлөрсөн зогсоолд байрлууна.

Сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээнд 2023 онд нийт **19,8 сая** төгрөг зарцуулна.

1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө- 2023

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг/нөл хамрах хүрээ	Х/н	Нэгжийн зардал /төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Агаарын чанар	Уурхайн орчныг чийгшүүлж услах, дагтаршуулах	уурхай	Км	Усны төлбөрт тооцсон			Тогтмол	MNS 4585:2007 Гадаад орчны агаарын түгээмэл бохирдуулагчийн хүлцэх агууламж зөвшөөрөгдөх түвшин стандарт MNS 5916:2008
		Зам арчлах	Уурхай	Км	Уурхайн зардалд суусан			Тогтмол	
		Салхи ихтэй үед олборлолтыг хязгаарлах	Уурхай	м3				Тогтмол	
		Техник тоног төхөөрөмжүүдийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийх	Уурхай	ш	Уурхайн зардалд суусан			Тогтмол	
2	Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц	Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах / Жилд 1 удаа	Уурхай	м3				уулын ажил эхлүүлэхээс өмнө	MNS 3342:1982 Байгаль орчны хамгаалал. Усан мандал. Газар доорх усыг бохирдлоос хамгаалах. Ерөнхий шаардлага
		Ус ашиглалтын төлбөрийг тоолуурын дүнгээр төлөх төсөвт оруулах	Уурхай	м3	Уурхайн зардалд суусан			жилд	
		Усны шинжилгээ хийлгэх, чанарын үзүүлэлтийг хянах	Уурхай	ш	100000	4	0,4	2 худгаас улиралд 1 удаа	
3	Газрын гадарга, Хөрсөн бүрхэвч	Хүнд машин механизм явах замыг арчилж сайжруулах	Уурхай	Км	Уурхайн зардалд суусан			Тогтмол	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх MNS 5914:2008 “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт
		Хог хаягдлыг тогтсон нэг цэгт төвлөрүүлж, ариутгах, зайлуулах	Уурхай	м3		10	0,1	Тухай бүрт	
4	Газрын хэвлий	Карьерын хананд хэвгийгүйжилт хийж гулсалт нуралтгүй болгон техникийн нөхөн сэргээлт хийх	Уурхай	Га		1,5	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Ашиглалтын төгсгөлд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
5	Ургамлан нөмрөг	Нөхөн сэргээлтэнд ашиглах хөрсний шимт хэсгийн овоолгын стандартын дагуу хийж, салхинд хийсэхээс хамгаалах	Уурхай	м3		1,5	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Тухай бүрт	MNS 5916:2008 Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт

								Техникийн шаардлага	
6	Амьтны аймаг	Уурхайн радиуст амьдрах амьтдыг агнаж үргээхгүй, тооллого хийж байх, усны онгоц байрлуулж, услаж байх	уурхай	Км2		2	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Тухай бүрт	Амьтны тухай хууль
	Нийт						0,5		

2. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө - 2023

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Х/н	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Дотоод овоолгоор дүүргэлт хийх	Га	1,5		319,3 /Уурхайн ашиглалтын зардлаар	2023 онд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
		Гадаад овоолгыг түрж тэгшлэх, хэлбэржүүлэх	Га	1				
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	Бэлчээрийн ургамал тарих /нутгийн ургамлын үр түүж суулгана/	га	2	10000000	20,0	2023 онд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
3	Татан буулгах, хаалтад бэлтгэх	Уурхайн Хаалтын санд мөнгө төвлөрүүлнэ					Жил бүр	
	Нийт					339,3		

3. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ болон “Тэрбум мод” хөтөлбөрийн төлөвлөгөө - 2023

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Биологийн олон янз байдлын менежментийн арга хэмжээг тодорхойлох	8000 га газрыг нөхөн сэргээх хөтөлбөрийн хүрээнд техникийн нөхөн сэргээлт хийнэ	Аймгийн БОАЖГ-м хуваарилсан талбайд /Сэргэлэн сумын нутагт 2 га талбайд техник/н/с	2	10000000	20,0	2023 онд	
		Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд мод тарина	Уурхайн талбайд	5000	4000	20,0	2023 онд	
		Орон нутагт мод хандивлах	Аймагт, Баянцагаан суманд	1200	4000	4,8	2023 онд	
		Борлуулах хэсгийн талбайд мод тарих	Баян сумын нутаг дахь	100	4000	0,4	2023 онд	
	Нийт					45,2		

4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг/төг	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Нөлөөллийн бүсэд амьдардаг, нүүлгэн шилжүүлэх иргэд байхгүй	өвөлжөө бууц түрж өгөх, нүүлгэх	Баян-айраг багийн айлуудаас өвөлжөө бууц түрж өгнө	10	700000	7,0	2023 онд	Уурхайн ашиглалтын зардлаар
	Нийт					7,0		2022 онд сумын 9 айлын бууц түрсэн

5. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Археологийн дурсгал	Археологи, палентлогийн хайгуул судалгаа хийлгэхэд дурсгал илрээгүй, олдвор илэрвэл хамгаалалтад авч, холбогдох газруудад мэдэгдэнэ						
2	Палентологийн дурсгал							
3								
	Нийт							

6. Осол, эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Гал түймэр	Хээрийн түймэр орж ирэхээс сэргийлэх	Уурхай				Тогтмол		
		Ажилчдад сургалт явуулах, самбар тэмдэг байршуулах	Уурхай			2,0	2023 онд		
		Галын пункт, гал унтраах хэрэгсэл, галын хороор хангах	Уурхай			2,0	2023 онд		
2	Үер ус	Шуудуу татах, далан байгуулах	Уурхай				Тогтмол		
3	Хүчтэй цасан болон шороон шуурга	Ажлыг тусгай хувцас хамгаалалтын хэрэгслээр хангах, ажлыг зогсоох	Уурхай				Тогтмол		
4	Газар хөдлөлт	Ажлыг зогсоож, ажилчдыг хорогдох байранд оруулах	Уурхай				Тогтмол		
5	Мөргөцөгт нуралт үүсэх	Мөргөцгүүд, овоолго, доголуудын хажуугийн налуугийн тогтворжилтын өнцгийг хангаж ажиллах, хянах	Уурхай				Тогтмол		
6	Тэсрэх материал, тэсэрч дэлбэрэх	Тэсэлгээний аюулгүй байдлын дүрмийг мөрдөх, сургалт явуулах	Уурхай				Тогтмол		
7	Тоос босч, машин мөргөлдөх	Замыг засварлах, тогтмол услах, ТХ-ийн засвар үйлчилгээг цаг тухайд хийх	Уурхай				Тогтмол		
	Нийт							4,0	

7. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /сая төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ахуйн	Ахуйн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт хурааж ариутгах	Уурхай	тн		10	0,1	Тогтмол	Хог хаягдлын тухай хууль, холбогдох журам, заалтууд
2	Үйлдвэрийн	Үйлдвэрийн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт хурааж, хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушааж борлуулна		тн		20	0,2	Тогтмол	
3	Аюултай	Байхгүй							
	Нийт						0,3		

8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр -2023

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Хөрс	Уурхайн хаалганы хажуу, 5-р хүдрийн биетийн гол замын хажуу	Улиралд 1 удаа	8	200000	1,6	Жил бүр дээжлэлт хийдэг тогтсон цэгүүдээс	MNS:3297:1991 Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм
2	Ус	Уурхайн ашиглаж буй ундны худгаас	Улиралд 1 удаа	4	100000	0,4		MNS 4586-98, MNS 9000:2005 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанарын үзүүлэлт, түүнд тавих хяналт
3	Агаар	Тоосжилт агаарын бохирдлын шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэнэ		1		1,0		
4	Ургамал	Мэргэжлийн байгууллагаас зөвлөгөө авч хамтран ажиллана						
	Нийт					3,0		

9. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө-2023

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв /сая төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2023 он				
			4 сар	7 сар	10 сар		
	1	2	3	4	5	6	7
1	Сургалт	3,0	1,0	1,0	1,0	ХАБЭА, БО ажилтан	
2	Орон нутагт нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хийх ажил						
3	Мод тарих тусгай төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ						
	Нийт	3,0					

10. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийг бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал /төг	Хариуцан зохион байгуулах ажилтан/ албан тушаалтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1	Баянцагаан сумын захиргаа	Тайланг бичгээр	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт, хамтын ажиллагаа	10-р сард		Дэд захирал, уурхайн дарга	Баянцагаан суманд
2	Төв аймгийн БОАЖГ	Тайланг бичгээр	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт,	10-р сард		Дэд захирал, уурхайн дарга	Төв аймагт
3	Баянцагаан сум, 2-р багийн иргэдийн хурал	Тайланг бичгээр	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт, хамтын ажиллагаа	3, 10-р сард		Дэд захирал, уурхайн дарга	2-р баг /Баян-айраг/
	Нийт						

1. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Х/нэгж	Нэгжийн зардал /төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /сая төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Агаар орчин	Уурхайн орчныг чийгшүүлж услах, дагтаршуулах	уурхай	км	Усны төлбөрт багтсан			Тогтмол	MNS 4585:2007 Гадаад орчны агаарын түгээмэл бохирдуулагчийн хүлцэх агууламж болон зөвшөөрөгдөх түвшин стандарт MNS 5916:2008
		Зам засварлах, арчлах	уурхай	км	Уурхайн зардалд суусан			Тогтмол	
		Салхи ихтэй үед олборлолтын үйл ажиллагааг хязгаарлах	уурхай	м3				Тогтмол	
		Техник тоног төхөөрөмжүүдийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийх	уурхай	ш	Уурхайн зардалд суусан			Тогтмол	
2	Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц	Жил бүр ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах	уурхай	м3				Тогтмол	MNS 3342:1982 Байгаль орчны хамгаалал. Усан мандал. Газар доорх усыг бохирдлоос хамгаалах. Ерөнхий шаардлага
		Ус ашиглалтын төлбөрийг тоолуурын дүнгээр төлөх төсөвт оруулах	уурхай	м3	1332	3000	3,996	Тогтмол	
		Усны шинжилгээ хийлгэх, чанарын үзүүлэлтийг хянах	уурхай	ш		1	0,1	Тогтмол	
3	Газрын гадарга, Хөрсөн бүрхэвч	Хүнд машин механизм явах замыг засаж сайжруулах	уурхай	км		5	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Ашиглалтын төгсгөлд	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай Монгол улсын хууль MNS 5914:2008 “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт
		Хог хаягдлыг тогтсон нэг цэгт төвлөрүүлж, ариутгах, зайлуулах	уурхай	м3		10	0,1	Тухай бүрт	
4	Газрын хэвлий	Карьерын хананд хэвгийгүйжилт хийж гулсалт нуралтгүй болгон техникийн нөхөн сэргээлт хийх	уурхай	га		2	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Уурхайн ашиглалтын төгсгөлд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
5	Ургамлан нөмрөг	Нөхөн сэргээлтэнд ашиглах хөрсний шимт хэсгийн овоолгыг стандартын дагуу хийж, салхинд хийсэхээс хамгаалах.	уурхай	м3		2	Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Тухай бүрт	MNS 5916:2008 Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт Техникийн шаардлага
6	Амьтны аймаг	Уурхайн талбайд амьдрах амьтдыг агнаж үргээхгүй, тооллого хийж байх, усны онгоц байрлуулж, услаж байх	уурхай	км2			Уурхайн ашиглалтын зардлаар	Тухай бүрт	Амьтны тухай хууль
	Нийт						4,196		

2. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө /техникийн, биологийн/

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Дотоод овоолгоор дүүргэлт хийх	га	2		220,0 Уурхайн ашиглалтын зардлаар	2022 онд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
		Салаа замуудыг хаах	км	1				
		Гадаад овоолгыг түрж тэгшлэх, хэлбэржүүлэх	га	1				
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	Бэлчээрийн ургамал тарих/нутгийн ургамлын үр түүж суулгана/ Мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлнэ	га	2		22,5	2022 онд	MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
3	Татан буулгах, хаалтад бэлтгэх	Уурхайн Хаалтын санд мөнгө төвлөрүүлнэ					Жил бүр	
	Нийт					220,0		200,0 сая төг уурхайн ашиглалтын зардалд

3. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Биологийн олон янз байдлын менежментийн арга хэмжээг тодорхойлох	Уурхайд мод тарих	Уурхайн талбайд	5000 ш	15000	75,0	2022 онд	
		Орон нутагт мод хандивлах	Аймаг, суманд	400 ш	15000	6,0	2022 онд	
		Борлуулах хэсгийн талбайд мод тарих	Баян суманд	100 ш	15000	1,5	2022 онд	
	Нийт					82,5		

4. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг/төг	Нийт зардал /төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Нөлөөллийн бүсд амьдардаг, нүүлгэн шилжүүлэх иргэд байхгүй. Тус уурхай 2021 онд сумын 60 айлын бууц цэвэрлэж, өвөлжөө хаваржааг нүүлгэн шилжүүлж өгсөн.							

5. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Археологийн дурсгал	Археологи, палентлогийн хайгуул судалгаа хийлгэхэд дурсгал илрээгүй, олдвор илэрвэл хамгаалалтад авч, холбогдох газруудад мэдэгдэнэ						
2	Палентологийн дурсгал							
	Нийт							

6. Осол, эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Гал түймэр	Хээрийн түймэр орж ирэхээс сэргийлэх	уурхай			Уурхайн ашиглалтын зардлаар	тогтмол	
		Ажилчдад сургалт явуулах, самбар тэмдэг байршуулах	уурхай				2022 онд	
		Галын пункт, гал унтраах хэрэгсэл, галын хороор хангах,	уурхай				тогтмол	
2	Үер ус	Шуудуу татах, далан байгуулах	уурхай				Тогтмол	
3	Хүчтэй цасан болон шороон шуурга	Ажлыг тусгай хувцас хамгаалалтын хэрэгслээр хангах, ажлыг зогсоох	уурхай					
4	Газар хөдлөлт	Ажлыг зогсоож, ажилчдыг хорогдох байранд оруулах	уурхай					
5	Мөргөцөгт нуруулт үүсэх	Сургалт явуулах, мөргөцгүүдийн хажуугийн халуугийн тогтворжилтын өнцгийг хангах	уурхай					

6	Тэсрэх материал, тэсэрч дэлбэрэх	Сургалт явуулах, тэсэлгээний аюулгүй байдлын дүрмийг мөрдөх	уурхай					
7	Тоос босч, машин мөргөлдөх	Замыг засварлах, тогтмол услах, ТХ-н засвар үйлчилгээг цаг тухайд хийх	уурхай					
	Нийт							

7. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ахуйн	Ахуйн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт хурааж, ариутгах	Уурхай	тн		5	0,1	тогтмол	Хог хаягдлын тухай хууль, холбогдох журам, заалтууд
2	Үйлдвэрийн	Үйлдвэрийн хог хаягдлыг төвлөрсөн цэгт хурааж, хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушааж борлуулна	Уурхай	тн		20	0,2	тогтмол	
3	Аюултай	Байхгүй							
	Нийт						0,3		

8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал /төг	Нийт зардал /сая төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Хөрс	Уурхайн кемпийн хаалганы хажуу, 5-р хүдрийн биетийн гол замын хажуугаас	жилд	1		0,25	Жил бүр дээжлэлт хийдэг тогтсон цэг	MNS:3297:1991 Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм
2	Ус	Уурхайн ашиглаж буй ундны усны худгаас	жилд	1		0,15		MNS 4586-98, MNS 9000:2005 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанарын үзүүлэлт, түүнд тавих хяналт
3	Агаар	Тоосжилт, агаарын бохирдлын шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар дээж авахуулж, хийлгэх	жилд	1		2,0		

		Шуугиан, доргион мэргэжлийн байгууллагаар хэмжүүлэх	жилд	1		1,8	
4	Ургамал	ШУА-ын Ботаникийн хүрээлэнтэй хамтран ажиллах	жилд	1		0,5	
	Нийт					6,5	

9. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2021 он				
			4 сар	7 сар	10 сар		
	1	2	3	4	5	6	7
1	Сургалт	3,0	1,0	1,0	1,0	ХАБЭА, БО ажилтан	
2	Орон нутагт нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хийх ажил					Компанийн удирдлагууд	
3	Мод тарих тусгай төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ					Компанийн удирдлагууд	
	Нийт	3,0					

10. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийг бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал /төг	Хариуцан зохион байгуулах ажилтан/ албан тушаалтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1	Баянцагаан сумын захиргаа	Тайланг бичгээр	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт, хамтын ажиллагаа	10-р сард		Дэд захирал, УУА дарга	Баянцагаан сум
2	Төв аймгийн БОАЖГ	Тайланг бичгээр	Байгаль орчны нөхөн сэргээлт	11-р сард		Дэд захирал, УУА дарга	Төв аймаг
3	Баянцагаан сум, 2-р багийн иргэдийн хурал	Тайланг бичгээр	Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт, хамтын ажиллагаа	3, 12-р сард		Дэд захирал, Уурхайн дарга	2-р баг /Баян-айраг/
	Нийт						

